

У Снині відбувся Фестиваль духовної пісні

Фестиваль духовної пісні запустив глибоке коріння на Снинщині. Про це свідчить черговий 33 фестиваль, який пройшов у суботу, 4 жовтня, і кульмінував у неділю, 5 жовтня 2025 року, концертною програмою в Домі культури в Снині. В програмі фестивалю виступили співацькі групи і хори цілого регіону, а також хори і групи із зарубіжних країн – України, Польщі та Сербії. Фестиваль організувала Центральна рада СРУСР у співпраці з Міським урядом Снини та Міським культурним та освітнім осередком у Снині.

Парафіяльний хор Fides виступив на початку програми, заспівав молитву *Отче наш*.

Постійний учасник фестивалю – співоча група Старинчанка.

Вітальне слово до присутньої численної публіки виголосив голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан. Привітав приматора міста, співорганізатора фестивалю Петра Волошина, голову Гуманської регіональної ради СРУСР Миколу Петришака та представників закордонних організацій: Союзу русинів українців Сербії Йоакима Грубеню, члена президії Народної

ради русинів Сербії Желько Ковача, представників Громадського об'єднання *Мельпомена* з Ужгорода Любов Оленчук та Івана Тужеляка та всіх присутніх отців духовних, заступників поодиноких церков.

В програмі фестивалю були й різні супровідні акції в Снині та околиці. І так в суботу 4 жовтня гості із Сербії – жіноча співацька група Дому культури в

Руському Керестурі виступила з концертом в селі Стащинська Розтока, а в неділю, 5 жовтня, в дообідній час вони мали можливість виступити також на святій літургії в греко-католицькому храмі Благословенного ієромученика Василя Гопка в міській частині Снини-Брегі. Сестри-монахині Православного монастиря Покрови Пресвятої Богородиці з Турковиць

(Польща) заспівали на літургії в православному храмі Вознесення Господня в Снині.

Сама концертна програма фестивалю розпочалась в синьському Домі культури молитвою *Отче наш* разом з гостем - Парафіяльним хором Fides отців Василян Малоберзнянського монастиря св. Миколая, що символізує нашу взаємну близькість із сусіднім Закарпаттям України – географічну, ментальну, національну та, передусім, духовну. Майже щороку приходять гості фестивалю із цієї території, але й інших областей України. Завжди приносять високу духовність і якість, яка є його великим збагаченням. Від заснування цього хору у 2017 році на сьогоднішній день керівником і диригентом хору є Неля Глодан.

Метою діяльності Хору ім. о. Августина Волошина з Ужгорода стала популяризація духовної та літургійної української і зарубіжної хорової музики як в Україні, так і за її межами. Він брав участь у закордонних конкурсах і фестивалях, у тому числі у м. Снина. Керівник та диригент хору – Ярослав Кирлик.

Вокальний ансамбль викладачів Великоберзнянської школи мистецтв, колишньої музичної школи на Закарпатті, створений

понад 40 років тому, теж завітав у місто Снина. Ансамблем керує Руслана Бесараб. В репертуарі колективу обробки українських народних пісень, духовні пісні, а також пісні різних українських авторів.

Музика єднає людей. «Духовна музика, духовна пісня єднає душі людей в єдинодумстві і смиренності» - підказує цитата зі сценарію програми. Підтверджує це і участь дальших закордонних і домашніх хорів і груп.

Жіноча співацька група з села Руський Керестур у Сербії, де живуть нащадки переселенців з наших країв, працює під проводом диригентки Євфемії Планкош при місцевому Домі культури. Завдяки поетичній простоті їхні богослужбові, духовні пісні легко запам'ятовуються і тому в народі живуть донині, подібно як фольклорні традиції.

З міста Турковиць, духовного центру православ'я в регіоні в Холмі (пол. Chelm) на сході Польщі, приїхали у Снину сестри-монахині православного монастиря Покрови Пресвятої Богородиці, щоб поділитись з публікою своєю любов'ю до Бога посередництвом співу. Одноголосний візантійський спів, поєднаний зі слов'янською (Продовження на 2 стор.)

ЗА МИР В УКРАЇНІ

26 вересня 2025 р. у паломницькому місці Клокочов, де знаходиться ікона Пресвятої Богородиці в Греко-католицькому храмі Успіння Пресвятої Богородиці, відбулась урочиста подія – 17 річник паломництва благодійності **За мир в Україні**, яку організувала Греко-католицька благодійна організація Кошиці під керівництвом директорки Анни Іванкової. На виставці світлин присутні могли ознайомитись з наданою благодійною допомогою Словацької держави, Греко-католицької благодійної організації Кошиці разом з Цирилом Василем, греко-католицьким архієпископом та єпархіальним єпископом Кошицької єпархії українським біженцям з перших

днів російсько-української війни. У святковій програмі з багатим репертуаром творів Т. Г. Шевченка, українськими народними піснями виступили Український народний хор «Карпати» під керівництвом основоположника, художнього керівника та диригента хору Левка Довговича. Зі словацькими народними піснями виступили хор вчителів Середньої професійної школи сфери послуг та промисловості м. Требишів, з танцями та музичною програмою молоді Початкової художньої школи Михалівці-Черкотки.

У дусі молитов за припинення війни в Україні, в Клокочові зустрілися понад 600 паломників, співробітників, волонтерів та друзів Словацької католицької благодійної

організації з усієї Словаччини, а також Угорщини й Польщі. Головним служителем урочистої Святої Літургії був архієпископ, митрополит Пряшівський Йона (Йосиф) Максим. З проповіддю до присутніх звернувся президент Словацької католицької благодійної організації, єпархіальний єпископ Жилінський Томаш Галіс. В другій половині відбулось нагородження працівників Словацької католицької благодійної організації за розвиток благодійництва. На урочистостях були присутні й біженці з різних міст України, які відчули єднання й підтримку

Дякуємо всім працівникам благодійної організації за їхню віддану та благородну працю й за створення разом з учасниками такої прекрасної загальнословацької благодійної спільноти молитви, оцінки праці окремих обраних працівників.

Дякуємо всім донорам, окремим особам та компаніям, які зробили свій внесок в успішну реалізацію заходу: Пекарня Реметске Гамре, Місце паломництва Клокочов, Labaš – оптова торгівля продуктами харчування, Byzantinos, Eukomena, Generali Michalovce, Fruit Contexo тов., Minoriti Levoča, Thermalpark Kaluža, Готель Mer-kúr Kaluža

і.м.

Урочиста Свята Літургія в Клокочові

Хор «Карпати»

51 огляд народних пісень

«**МАКОВИЦЬКА СТРУНА**»

Субота, 22.11.2025, 15.00 год. і 19.00 год

Спортивний зал «Мир» БАРДІЇВ

Неділя, 23. 11.2025, 15.00 год

Велика сцена Театру ім. Й. Заборського ПРЯШІВ

Загальна світлина працівників Греко-католицької благодійної організації Кошиці

У Снині відбувся Фестиваль духовної пісні

(Продовження з 1 стор.)

поліфонією, зацікавив глядачів в залі, що оцінювали довготривалим оплеском.

Співоча група *Старинчанка* виникла у 1987 році на згадку про 7 русько-українських сіл, які опинилися під водою внаслідок будівництва Старинського водосховища. Група дає концерти на різних фестивалях дома і за кордоном. В її репертуарі пісні любовні, жарти, весільні та презентує і обрядові звичаї, особливо на зустрічах родаків, чим утримує традиції своїх предків. Художнім керівником групи є Ірина Малинич.

Хор при Православному храмі св. Климента Охридського в Списській Новій Весі розпочав свою діяльність майже двадцять років тому. Диригентом хору є магістр мистецтв Татяна Канишаківа з Інституту музичного та образотворчого мистецтва Філософського факультету Пряшівського університету, хормейстер та художня керівниця кількох академічних хорів.

Перший раз взяла участь у фестивалі Чоловіча співаць-

ка група під цікавою навою *Паробчаці* зі села Удавське, де працює під егідою Місцевого уряду. Її члени раніше були членами відомих аматорських колективів, як *Хемлон*, *Врановчан*, *Калина*, навіть ансамблю *Лучниця*. Менеджером групи є Маріян Бешак, а їхнє виконання захопило глядачів мужніми голосами, притому емоційними духовними темами пісень.

Спеціально для участі у Фестивалі духовної пісні у Снині об'єдналась група, яку творять члени фольклорних колективів *Шинява* і *Стужиця* зі Снини та члени співацької групи *Дуброва* зі села Зубне. Групу супроводила народна капела фольклорного колективу *Шинява*. Цей колектив, який веде Маріян Лоян, на фольклорній сцені з'являється від 1997 року, презентує автентичну подобу пісень та танців з області Снини та околиці.

Фольклорний колектив *Стужиця*, яким керує Станіслава Шишканова, виник у 2020-ому році з метою опрацьовувати, утримувати та презентувати народні звичаї і

традиції Улицько-Ублянської долини.

Колектив зі Зубного працює від 2000-го року. Співацьку групу веде лауреатка відомого огляду співаків народної пісні *Маковицька струна* у 2002 році та сучасна старостка села Зубне Михаела Василенко.

Своїм спільним виступом вони показали, що у східно-церковному обряді вплив народної мелодики на літургійний спів незаперечний.

Всім співацьким колективам було передано речові нагороди, які дарували приматор міста Петро Волошин, академічний художник Андрій Смолак, членка міського парламенту Марія Тодак, Сільський уряд Зубне, Регіональна рада СРУСР в Гумennomу і ЦР СРУСР.

Співацькі колективи залишили запис про свою участь у Фестивалі духовної пісні у Снині в Пам'ятній книзі міста Снина, що буває звичайним обрядом фестивальної програми.

п.б., є.о.

Фото Миколи Петрищака.

Об'єднаний хор у складі ФК Стужиця з Снини, ЖСГ Дуброва із Зубного та ФК Шинява зі Снини виступив з народною музикою Шинява.

Вокальний ансамбль *Елегія* викладачів Великоберезнянської школи мистецтв (Україна).

Співаки завітали до Ялинки

Колиска – це ліжко для новонародженого, пристосоване для гойдання. Дерев'яна колиска називалася «белчов», підвісна – «гойда», а в розмовній мові – «гомбачка». Першим місцем новонародженого було місце біля мами на ліжку або в колисці, пізніше в дитячому ліжечку. Синонімом колиски є регіон народження. Наші будителі та дідуся також говорили, що колискою слов'ян є Бескиди – Карпати, як вас треба називати...

Ті, хто покинув рідний дім, кажуть, що із задоволенням повертаються до своєї колиски – рідного краю. Вода

є колискою життя, колискою слов'янських мов є словацька, українська, чеська, польська, російська, діалекти та інші мови, якими ми добре розуміємося без їх вивчення. Ялинка була і є колискою хороших кухарів, спортсменів, організаторів і старостів, які з відповідальністю і баченням перспектив керували і керують селом Єдлінка/Ялинка.

У суботу, 4 жовтня 2025 року, любителі культури, фольклору та гарного відпочинку зібралися, щоб подивитися на програму «Не забудь свою колиску», яку організував Сільський уряд в Єдлінці у співпраці з ЦР СРУСР. Центральну раду представляв голова Союзу Павло Богдан, Регіональну раду СРУСР в Бардіїві – Микола Деніс. Івана Удичова виступила з приємними та теплими словами з нагоди Місяця поваги до старших і привітала старосту села Павла Яцканина та всіх учасників програми. Всі жителі Єдлінки, старости сусідніх сіл та інші прийшли послуhati ведучу Єву Олеар, сценарій якої поєднував історію села Єдлінка та гумор з піснями співачок Анни Перегрімової, брата і сестри Марії Микової та Петра Масляя – гітариста, Валентини Гуменик, Петра Бегені та музикою акордеоністів Ігоря Крета та Людмили Гріхової Млинар. Їхні пісні розігріли кожне серце, душу, руки та голосові зв'язки.

На завершення програми староста Павло Яцканин подякував учасникам, громадянам, гостям та всім, хто доклав зусиль до успішного проведення програми, і оголосив про його закінчення. Далі відбулося запрошення на частування та урочистий запис до пам'ятної книги села. Присутні могли пе-

реглянути фотографії, сімейну хроніку уродженки Анни Дзубакової Галецької, яка надала матеріали про історію села Єдлінки.

Культурна подія була не тільки засобом заповнення вільного часу, але й мала освітній характер для своїх громадян, познайомити їх з історією свого села та традиціями наших предків. Задоволення, оплески, спів глядачів і смачний гуляш підсилювали очікування жителів Єдлінки.

АДз.

Автори фото: Анна Дзубак та п-б.

Від редакції: Офіційна назва села – Jedlinka, народна назва Ялинка, Ялинки. *Encyklopédia Beliana* наводить народну назву села Ялинка. Мовознавець

Василь Латта в *Атласі українських говорів Східної Словаччини* наводить назву - Ялинки (Іалинки).

Призначено нового директора СНМ – МУК у Свиднику

Заступник генерального директора Словацького національного музею Мгр. Ігнор Гардош 6.10.2025 р. призначив на посаду нового директора СНМ – Музею української культури у Свиднику Яна Пивоварника.

Мгр. Інж. Ян Пивоварник, PhD. – викладач Пряшівського університету. Його спеціалізація – бойове мистецтво, карате, він відомий своєю багатогою спортивною діяльністю.

В офіційних джерелах відсутня інформація про причини відкликання з посади директора музею доц. д-р Ярослава Джоґаника, канд. наук і оголошення відбіркового конкурсу. Відбіркові конкурси відбулись загалом у чотирьох музеях, які є

складовою частиною СНМ – в музеї в Мартині, Бетлярі, в Музеї української культури та в Музеї культури хорватів Словаччини.

Результати відбіркового конкурсу оприлюднені на сайті СНМ.

Всупереч домаганням громадськості, зокрема, СРУСР, причини звільнення з посади колишнього директора СНМ – МУК Я. Джоґаника і далі залишаються невідомими.

-мі-

Журналіст, публіцист, громадський діяч Павло Богдан (нар. 18. 10. 1950, Видрань) вступає у 75-річчя з дня народження. З нагоди життєвого ювілею редакція газети «Нове життя» звернулася до нього з проською поміркувати над сучасним станом і перспективами національно-культурного життя русинів-українців Словаччини.

ЮВІЛЕЙ ТА ОСОБИСТІ РОЗДУМИ

• Пане голово, з нагоди Твого життєвого ювілею ми хотіли б дізнатися – що Ти вважаєш своїм найбільшим особистим досягненням за час роботи на посаді голови Центральної ради СРУСР?

– На це запитання тяжко однозначно відповісти, бо робота на цій посаді значно відмінна від того, як це було, скажімо, за часів колишнього КСУТу. Сьогодні голова робить фактично все – від шофера, через модератора, адміністративну, організаторську, репрезентативну роботу аж до міжнародних стосунків. Успіх на будь-котрій з цих ділянок можна вважати певним досягненням.

• Яким було найбільше здивування або найскладніший виклик, з яким Ти зіткнувся, і як цей досвід вплинув на Тебе?

– Не знаю, як це назвати, чи здивуванням або викликом, але в кожному випадку йдеться про неприродний розподіл нашої національності на дві, ніби, самостійні групи. На мене особисто це впливає дуже негативно і я з цим не можу примиритися.

• Що б Ти порадив своєму молодшому «я», яке на початку брало б на себе таку важливу роль у житті русинів-українців Словаччини, яка лежить на Твоїх плечах вже більше як два десятиріччя?

– Навчитись слухати людей навколо себе, бути принциповим в питаннях, які мають ясну наукову підставу, але при цьому вміти приймати розумні компроміси, не приймати передчасні висновки, не закриватися перед рішеннями, пропонуваними іншими.

• Яка зустріч або подія у Твоєму житті мала найбільший вплив на рішення працювати в культурно-національному житті русинів-українців СР?

– У мене весь той процес йшов ніби якось автоматично, самовільно. В дитинстві я багато читав, і майже зразу на кількох мовах – українській, словацькій, російській, чеській, в школі я вчився непогано і так я абсорбував значну міру інформації. Але пригадую один такий момент з Основної школи по вул. Духновича в Меджилабірцях, де я вчився з шостого по дев'ятий клас, коли з нагоди 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка в шкільному радіовузі проходив конкурс із знань про його життя та творчість. За перемогу в цьому конкурсі я отримав *Кобзаря*, який я знав і доти, але з того часу він став моєю майже настільною книжкою. На жаль, своєю не обачністю я втратив це видання, але у мене і дома, і на роботі є багато інших видань і завжди коли я загляну в цю книгу, пересвідчуюсь в тому, що її автор був справді генієм, бо вона завжди актуальна. І сьогодні в ній можна знайти відповіді на багато сучасних злободенних питань. Може, і під впливом цієї книги я не переривав контакти з нашим культурно-національним життям, з українством, чи то ще будучи в середній школі, коли вступив у тодіш-

ній КСУТ, або будучи на військовій службі, коли, приїжджаючи додому у відпустку, я ніколи не забував купити в кіоску на залізничній станції в Меджилабірцях найновіший номер газети *Нове життя* або часопису *Дружно вперед*. А після того, коли я, більш-менш випадково, попав на роботу в Українську студію Чехословацького радіо, то вже був для мене ясний орієнтир моєї подальшої роботи та орієнтації.

Павло Богдан: «Адміністративний розподіл нашої національної меншини дає зрозуміти, що "ця дорога не веде до храму"»

(Голова Центральної ради СРУСР про сучасний стан і перспективи розвитку культури)

СТАНОВИЩЕ ТА ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ

• Які, на Твою думку, є найгостріші проблеми, з якими зараз борється русько-українська національна меншина в Словаччині (наприклад, освіта, культура, ЗМІ)? Ці питання Ти ґрунтовно аналізував у книжці «20 років – здобутки і втрати», яка побачила світло світу ще в 2012 році.

– Так, але з того часу ситуація значно погіршилася. Якщо у 2012 році у нас було ще 10 дитсадків, 9 основних шкіл і 1 гімназія, де вивчалася українська мова, то зараз залишилися 2 основні і одна середня. Не без вини у цьому і ми, але і обидві держави, яких це стосується. Словаччина в тому, що не вміла або не захотіла економічно підтримати малокількісні українські школи, Україна в тому, що не виявила інтерес до процесу, який тут у нас проходив і дипломатично не підтримала нас.

На ділянці культури на всю ту роботу нам не вистачає ані персональних, ані фінансових можливостей. Наша робота на цій ділянці мала б мати якийсь доповнюючий характер з акцентом на характерні риси нашої культури. Але оскільки державні установи культури фактично не займаються культурою національних меншин і методичною роботою серед колективів НХС, все залишилося на плечах культурно-національних організацій, але із-за фінансових та персональних причин ми не в силі самі це робити. Крім того, в сучасному створилася велика конкуренція на ділянці організування фестивалів різного жанру, і, що гірше, дійшло до безпрецедентної комерціалізації культури взагалі, в тому числі тої, що називає себе самодіяльною або аматорською. Сільські колективи борються з нестачею членів, зокрема чоловічого роду, що є наслідком соціально-економічних проблем, нестачі робочих можливостей в нашому регіоні і значної міграції, зокрема молодих людей. Тому на цій ділянці не можна говорити про позитивні результати, про якийсь динамічний розвиток і тому подібне.

Характер засобів масової інформації (ЗМІ) в останніх роках радикально змінився, але якщо порівняти ситуацію в дев'яностих роках минулого століття із сучасністю у сфері класичних ЗМІ та неперіодичних видань, то і тут ми зазнали значних втрат. Пропало видавництво української художньої літератури та підручників, у 1998 році перестав виходити щомісячний часопис *Дружно вперед*. Газету *Нове життя* та дитячий часопис *Веселку* ми зі всіх сил утримуємо, хоч і в обмеженому вигляді. Радіо після переселення до Кошиць у 2003 р. зазнало таких пер-

сональних, фінансових та програмних обмежень, що тут про якусь повноцінну радіопрограму важко говорити. Телевізійна програма теж була обмежена, а в останньому часі вона перейшла майже виключно на тематику біженців з України. Слід додати, що Словаччина, зокрема на ділянці ЗМІ взагалі не дотримує рекомендації звітів з моніторингів експертів Ради Європи, які регулярно проводяться кожних 3-4 роки.

• Як Ти бачиш майбутнє закону про національні меншини, за прийняття якого Союз бореться вже тривалий час?

– Ніяк не оптимістично, бо той закон був у різних версіях підготований, але ніколи не пройшов. Навіть ані тоді, коли складовою частиною урядової коаліції були представники мадярської меншини. Остання версія була підготована минулого року під керівництвом тодішнього Уповноваженого в справах національних меншин Л. Буковського. Мовляв, тому, що був занадто детальний. Цього року, вже під керівництвом сучасного уповноваженого А. Гороні, було створено нову робочу групу, членом якої є і я, але поки що ніякої робочої активності я не відчуваю.

• Як оцінюєш співпрацю СРУСР з іншими національними та культурними організаціями в Словаччині та за кордоном?

– Союз русинів-українців СР є членом Світового та Європейського союзів українців, а також Світової федерації українських лемківських організацій. Ми співпрацюємо з багатьма членськими організаціями цих угруповань, а мабуть, найбільше із Союзом русинів українців Сербії та Об'єднанням лемків Польщі.

В рамках Словаччини потрібно, щоб представники усіх організацій усвідомили собі, що мета їх роботи однакова і що в інтересі більшої ефективності та "ударності" нам треба більше координувати свою роботу, бо наперекір ініціативі окремих організацій і їх активностям, бракує ширша платформа співпраці. Думаємо, що в перспективі слід думати про якусь спільну зустріч, на якій би можна було домовитись про координовані дії на окремих ділянках нашої діяльності в інтересі досягнення тих цілей, які б нас мали об'єднувати.

• Чи маєш чітке бачення питання єдності, а точніше, диференційованої ідентичності русинів-українців в Словаччині? Яка позиція СРУСР щодо цього чутливого питання?

– За 35 років адміністративного розподілу нашої національної меншини маємо досить аргументів для того, щоб зрозуміти, що "ця дорога не веде до храму". Якщо я говорив про втрати української частини розділеної національності за останні понад 30 років, то те саме відноситься і до русинської. Скільки у них шкіл, скільки студентів вивчає русинську мову в Пряшівському університеті, як швидко наступає аси-

міляція, що є нашою спільною трагедією. Може, її представники нарешті зрозуміють, що настав час повернутися до спільного проголошення з 1996 р., коли представники СРУСР та Русинської оброди за участі віцепрем'єр-міністра Уряду СР та голови Ради Уряду СР в справах національних меншин заявили, що "громадян північно-східної Словаччини, які проголошують себе за русинів або українців, слід вважати одною національністю". Це який фундамент для того, щоб знайти спільні точки в інтересах обох сторін. Мені лише жаль, що ми промарнували стільки років і що, зокрема, державні органи повністю ігнорують цю угоду і наукові факти.

КУЛЬТУРА І ТРАДИЦІЇ

• Свято культури русинів-українців Словаччини у Свиднику є одною із найважливіших акцій СРУСР. Як забезпечити, щоб і майбутні покоління виявляли такий самий інтерес, як попередні покоління, до збереження цієї традиції та участі в ній?

– Час не зупиниш, і колишня слава свидницького Свята культури вже, мабуть, не повернеться. Причин є більше, про які би можна було говорити довше. У всякому разі, якщо до його організації не залучиться більше людей, серед них і молодих, і якщо декотрі співорганізатори не проявлять більше ініціативи, то майбутнє Свята не буде дуже світлим.

• Як можна ефективніше використовувати інституційну силу та потенціал СНМ - Музею української культури у Свиднику для розвитку національної культури?

– Думаю, що музей в останніх роках краще наповнював те, що ми пропонували вже давніше — щоб він більше залучався у якісь просвітницькі форми діяльності серед нашого населення. Та цей процес був порушений дивними рощадами навколо посади директора музею. Якщо цю посаду буде зараз обіймати людина, яка не має нічого спільного з нашою національною культурою, не володіє мовою, то я маю великі побоювання над майбутнім цієї установи. Це є власне продовженням руйнування наших національних інституцій, бо подібним способом цей процес почався колись і в нашому радіо.

• З якими конкретними перешкодами стикається русько-українська національна меншина у фінансуванні та стабільності культурних акцій меншини з боку держави (наприклад, у зв'язку з грантовими системами)?

– Грантова система фінансування, яка зараз домінує в Європейському Союзі, є системою лотереї, яка не дає

можливість проводити систематичну, планомірну роботу. Культура національних меншин є фінансована посередництвом Фонду підтримки цієї культури. Діяльність фонду була доведена до такої міри адміністрації та бюрократії, що вона стає на перешкоді розвитку цієї культури. Крім того, в законі про фонд з 2017 року загальна сума фінансування фонду, крім незначного підвищення, призначеного на адміністрацію фонду, ні разу не мінилася, а це при значній інфляції вже давно не вистачає. Я сам дивуюся, як нам за таких умов взагалі вдається реалізувати наші центральні акції. Як свіжий приклад наведу 33-ий Фестиваль духовної пісні, який 4 - 5 жовтня відбувся в Сніні та околиці. З Фонду підтримки культури національних меншин маємо на нього отримати (лише маємо, тому що на сьогоднішній день з дотацій на 15 цього річних проєктів ми ще не отримали ні цента) 2500 євро. За критеріями фонду, на харчування можемо використати лише 15% загальної суми, значить 375 євро. У фестивалі взяло участь 9 співацьких груп та хорів з кількістю членів 150, отже на обід для одного учасника виходить 2,5 євро.

• Які кроки робить Союз, щоб голос і культура русинів-українців стали більш відомі в Словаччині?

– Не кажу, що не можна для цього зробити більше, але певна ігноранція з боку словацьких масмедіа і політиків відчувається. Тема України для них існує, але української меншини в Словаччині ніби й не було.

МОЛОДЬ ТА МАЙБУТНЄ

• Ти вже згадував про необхідність більш інтенсивної роботи з молоддю. Які конкретні проєкти або плани має СРУСР, щоб зацікавити молодь та мотивувати її до активної участі в житті громади?

– Нам бракує тої основи, яка колись була у вигляді основних та середніх шкіл, в яких вивчалася українська мова. Пробеємо більше співпрацювати із скаутською організацією русинсько-української молоді ПЛАСТ, якій ми навіть дали до диспозиції будинок нашого клубу в Кошицях. Хотілось би, щоб тих молодих людей, які щороку приходять в літню школу українистики, що організує ПЛАСТ та ГО *Карпати* в Кошицях, було відчутно в нашому культурно-національному житті і протягом року в тих місцевостях, звідки вони походять. Постійно намагаємось наві'язати ближчі контакти з українськими студентами, що вчаться у вищих учбових закладах Словаччини.

• Яку найважливішу цінність мало б нести в майбутнє молоде покоління русинів-українців?

– Мабуть, ті атрибути, які нас найбільше характеризують як національність – наші діалекти, як складову частину літературної мови, азбуку, церковні традиції східного обряду, пошану до народних традицій та фольклору. Але не вистачає все те лише пасивно сприймати і час від часу пригадувати їх, або гордитися ними там, де це підходить. Їх потрібно активно розвивати і прививати наступним поколінням.

З нагоди життєвого ювілею редакція бажає нашому ювіляру міцного здоров'я, оптимізму і радості до дальших літ життя, щоб втіха і радість були частішими нашими гостями, аніж розчарування і втрати.

На многая і благаа літ!

За розмову дякує
Мирослав ІЛЮК.

Заслужене визнання перекладацької праці: доктор філософії Штефан Ураз – лауреат Літературного фонду

Педагог, перекладач, укладач словників – людина, яка все життя присвятила слову та порозумінню між культурами

Попри стрімкий розвиток інформаційних технологій, перекладачі та усні перекладачі залишаються важливими посередниками між мовами й культурами, охоронцями духовної спадщини народів. Їхня праця не завжди помітна широкій громадськості, проте саме завдяки їм слова, ідеї й знання долають кордони.

Місто Гуменне високо оцінило працю Штефана Ураза як педагога. На фото: під час зустрічі з приматором Гуменного М. Меричком (2022 р.).

До видатних особистостей цього фаху належить **доктор філософії Штефан Ураз** – знаний перекладач, усний перекладач, педагог і автор перекладних словників, який протягом десятиліть сприяє розвитку укра-

їнсько-словацьких культурних взаємин.

Штефан Ураз родом із північного сходу Словаччини. Початкову та середню освіту здобув у Гуменному й Меджилабірцях. У 1960 році закінчив філософський факультет Вищої педагогічної школи у Пряшеві, спеціальність українська мова – російська мова.

ній академії та в Середній медичній школі.

У січні 1972 року Штефана Ураза призначено директором Середньої медичної школи в Гуменному. Майже два десятиліття – до 1991 року – він стояв на чолі цієї установи, розвиваючи її матеріальну базу, підвищуючи професійну підготовку викладачів і студентів. Під його керівництвом школа розвинулася й здобула добру репутацію й донині, у своїй понад п'ятдесятирічній історії, готує кваліфікованих медичних працівників. Педагогічну діяльність д-р Ураз завершив як учитель Торговельної академії.

Від 1972 року він є офіційним перекладачем і усним перекладачем у мовних комбінаціях словацька – українська – російська. Його професійність, точність і глибоке мовне чуття зробили його авторитетним фахівцем у цій галузі.

Після виходу на пенсію д-р Ураз повністю присвятив себе укладанню двомовних словників – праці, яка потребує точності, терпіння й мовної культури. Результатом цієї титанічної роботи стали видання, які сьогодні широко використовують перекладачі, студенти й фахівці:

1. Ukrajinsko-slovenský právnický slovník. Bratislava 2012.

2. Slovensko-ukrajinský právnicko-ekonomický a politologický slovník. Bratislava 2015.
3. Slovensko-ukrajinský a ukrajinsko-slovenský stavebný slovník. Tlačiareň svidnícka 2017
4. Slovensko-ukrajinský a ukrajinsko-slovenský slovník bezpečnostno-právnej terminológie. Tlačiareň svidnícka 2020
5. Krátky slovensko-ukrajinský a ukrajinsko-slovenský lekársky slovník. Bratislava 2024

Саме останній із цих словників, присвячений медичній термінології, є нині надзвичайно актуальним і потрібним. Він покликаний допомогти не лише перекладачам, а й медичним працівникам, які прагнуть успішно реалізуватися на словацькому ринку праці.

Високий фаховий рівень автора цього словника відзначив **Літературний фонд Словацької Республіки**, секція наукової та фахової літератури, у категорії *енциклопедичних наук, словникової літератури та науки про архітектуру*. Це престижне визнання засвідчує, що праця Штефана Ураза має не лише мовну, а й культурну та суспільну цінність.

Навіть після багатьох років активної діяльності він зберігає життєву енергію й оптимізм.

Щиро вітаємо **доктора філософії Штефана Ураза** з почесною нагородою Літературного фонду й бажаємо йому міцного здоров'я, натхнення та нових творчих успіхів у його невтомній праці, що служить слову, культурі й взаєморозумінню між народами.

Любиця БАБОТА

(Продовження. Початок в № 19/2025)

Документи - датована 1360 роком дарча грамота Федора Корятовича і Мукачівський літопис 1458 року - не переконують у достовірності тієї інформації, що міститься в них про руського князя Мукачівської домнії. Подивимося на них і ми очима скептиків.

Мукачівський літопис починається словами:

“Князь Феодор Корятювич, Воєвода Новгородській первіє, послѣд Воєвода на Подоліи и Губернатор, оставльше отечество своє, Подолію, про стріяя своего Олгерда, пришеи до Угро-Россіи в лѣто 1339 к царю Угорскому Каролію І, иже прія его радостно даде ему всю династію Мукачовску с вѣсьми окрестными по столици Берегской селами, градами от Уга даже до Густа у Марамороши. Той ... в честь и память Святителя Христова Николая положи храм сей, и уведе в онъ иноков в лѣто 1360 дня 8 марта”.

Цей літопис мав засвідчити достовірність латиномовної дарчої грамоти Федора Корятовича. Починається вона словами: “Ми, Федір Корятович, з ласки Божої вождь Мукачева...” Після інформації про те, що коштом Корятовича збудовано монастир, грамота завідувала: “Для утримання тих же руських ченців із наших власних маєтків ми дали і подарували два поселення Бобовище та Лавки з усіма доходами та наділами, які з найдавніших часів законно повинні до них належати”. Грамота датована: “Дано в Мукачеві дня восьмого місяця березня року Господа 1360-го”.

І грамота, і літопис засвідчують: у 1360 році Федір Корятович був володарем Мукачева і його околиць, заснував там монастир і передав йому у власність два села - Бобо-

КНЯЗЬ КОРЯТОВИЧ: ЛЕГЕНДИ І ФАКТИ (3)

вище і Лавки. Ця власність - добре підгрунтя для того, аби у монастирі берегли пам'ять про дарувальника. І ще мали добре берегти грамоту – єдине свідчення про право монастиря на цю власність. Виняткове значення цієї грамоти підштовхувало дослідників історії до роздумів про можливість підробки цього документа - при умові, що подарунок зроблено, але дарчою грамотою не підтверджено, або за умови, що її було втрачено. Бо у Мукачівському літописі зроблено наголос: «От времен зданія обители невидимо, кои бували начальницы, зане гонения велія бываху татарскія, турецкія, мѣста таковыя ичоческа разоряху, востанія еретиков на церковь святую и люди Божія, овыхъ паляху, каменемъ побиша, в огонь, воду потопиша”.

Скептицизм щодо достовірності грамоти посилюється після того, як історики відшукали відомості про Федора Корятовича у польських, литовських та руських літописах, зокрема про те, що Ольгерд подарував Поділля братам Корятовичам після того, як у 1363 році звільнив його від татар. Останнє свідчення не узгоджувалося із датою дарчої грамоти Федора Корятовича. Та й Мукачівський літопис насторожує - вживанням слів “губернатор”, “Угро-Россія”, анахронізмами: розбудова Мукачівського замку Федором Корятовичем датується 1339 роком, за правління короля Угорщини Карла Роберта (помер 1342 року) і Великого князя Литовсько-Руської держави Ольгерда (правив у 1341 - 1377 роках).

Але й тут, коли глибше заглянемо в епоху, знайдемо інформацію, якою усуваються протиріччя: Ольгерд (Альгірдас) народився близь-

ко 1296 року, брав активну участь у політичному житті Литви і Русі від 1318 року, від його імені і його брата Кориата литовські князі приблизно 1347 року підписали договір із королем Польщі Казиміром (“Я, князь Євнутий, и Кистутий, и Любарт, и Юрий Наримонтович и Юрий Кориатович чиним мы мир твердый из королем Казимиром польским ... и за великого князя Ольгерда, и за Кориата, и за Патрикия, и за их сыны, мы ислюбуем тот мир держати вельми твердо”).

Із двох шляхів вивчення минулого - шлях пошуку істини і шлях пошуку фактів для підтвердження певної ідеології - стосовно Федора Корятовича частіше вибирали другий. Михайло Лучкай спостеріг: “Окремі історики воліють приховувати свою непослідовність, аніж признати явну правду”.

Незаперечні факти

Достовірних документальних свідчень про Федора Корятовича, якщо не враховувати його дарчої грамоти, дослідниками історії краю знайдено дуже мало. Їх опублікував Олексій Петров у книзі “Древнійшія грамоты по истории карпаторусской церкви и иерархій 1391 - 1498 г.” (Прага, 1930). На документальній основі цієї книги Олександр Мицюк констатував: “Ф. Корятович шість літ був іспаном Бережським, одночасно р. 1404 й Сукмарським і якийсь час ще й іспаном соляних околиць Мармарошини”.

В одній із грамот, яка датується 1401 роком і цитується Олександром Мицюком, згадано про те, що у лісах, які належали Мукачівському замку, Корятович “дістав

свинячі стійла” і потім “торгував свинями”.

У селі Горбок, що на Іршавщині, записано переказ про конфлікт між Корятовичем і паном Комловшиєм на ґрунті “свинячих стійл”:

“Комловшій жив у Хмільнику, тому те село називалося Комлуш. Корятович мав із сим паном біду. У пана было багато свиней, а лісів своїх близько не мав. Тому свинарі Комловшія часто гнали свиней їсти жолуді у ліси Корятовича. Слуги Корятовича виганяли Комловшію свиней із лісів свого пана, і на цьому починали битися, рубатися балтами. Не один слуга Комловшія загинув. І багато слуг Корятовича было вбито. Цю битку назвали свинарською війною.

Корятович подав пана Комловшія у суд. Люди із Реміт та Хмільника свідчили на користь Комловшія, а люди Горбка помагали Корятовичу. Корятович виграв суд і дістав від Комловшія великі гроші. На radoцях Корятович подарував одну Горішню хашу жителям за те, що „они свідчили за нього. А дві хаші - Пішник і Чонкаш - обміняв Комловшію на дві більші хаші коло Довгого”.

(“Як то давно було”, Ужгород, 2003, с. 155)

Цей переказ спростовує думку Олексія Петрова про байдужість руського люду краю до діянь володаря Мукачівського замку. Він писав: “Федір Корятович виступає в грамотах таким же, як і останні магнати Угорщини. Він та його люди нападають і грабують сусідів, ті відплачують їм тим же, звідси виникають судові процеси. Зрозуміло, що за обставин тодішнього часу, він нічого не зробив та й не міг нічого зробити для широких народних мас. І про нього, як і про

інших русько-православних магнатів - Ростислава Михайловича та Льва Даниловича - в народі не могло залишитися будь-яких спогадів”.

Селяни Горбка пам'ятали, що Корятович подарував їм дубовий ліс, у якому росло тисяча дубів. Народні перекази конкретизували купу інформації давніх грамот.

Корятовича як реальну постать за 550 років до Петрова й Мицюка згадав Янош Туроці в “Угорській хроніці”, видрукованій у Брнуні (тепер Брно) у 1488 році. Цей протонотар державного судді Томаша Драги був справжнім хроністом: збирав літописні свідчення своїх попередників, грамоти, усні перекази. У своїй хроніці Туроці спирався і на власні спостереження. Десь у 80-х роках XV століття він відвідав і Мукачево. Про побачене ним читаємо у його хроніці: “За Латорицею на чарівному пагорбі абатства св. Миколи грецького обряду дивлюся вниз на Мукачівське місто. Має приєднаний монастир василіанів. Одного і другого засновником є Федір Корятович, як і першої фортеці”. На основі письмових або усних оповідей (швидше всього монахів монастиря) Туроці згадує і про дружину фундатора Мукачівського монастиря: “На протилежній горі Домініка, дружина Федора, поселила василіанок, там тепер руїна”. На основі свідчень Туроці можемо зробити висновок, що у XV столітті у Мукачеві з іменем Федора Корятовича пов'язувалися два його діяння - будівництво замку і фундація монастиря.

Іван Сенько «Від часу Лаборця до сьогодні», Ужгород, 2012, стор. 43 – 68. (Далі буде).

81 річниця Карпато-Дуклянської операції

У неділю, 5 жовтня 2025 р., на Дуклянському перевалі за участі конституційних представників держави – президента, голови парламенту і прем’єра уряду і за присутності громадськості відбулось відзначення 81 річниці Карпато-Дуклянської операції.

Карпатсько-Дуклянська операція була найбільшою і найкривавішою битвою на східному фронті, пов’язаною з територією Словаччини. Під час неї війська Червоної армії та Першого Чехословацького армійського корпусу зіткнулися з жорстким опором німецьких військ. Наступальна операція, яка мала об’єднати повстанські сили Словацького національного повстання з радянськими військами, тривала з 8 вересня 1944 року до 28 жовтня 1944 року. Ця операція не має аналогів у чехословацькій державній та національній історії за масштабами, значенням боїв та кількістю втрат – радянські війська втратили тут понад 84 000 загинблих, поранених та зниклих безвісти. 1-й Чехословацький

армійський корпус втратив понад 6 000 бійців, німецькі втра-ти склали понад 54 000 бійців.

Делегації і закордонні гості поклали вінки і квіти до пам’ятника на Дуклянському перевалі, у покладанні вінків взяв участь також почесний консул України в Словаччині Станіслав Обіцький. У виконанні співаків Піддуклянського художнього народного ансамблю (PULS), спадкоємця колишнього Піддуклянського українського народного ансамблю, учасники урочистостей мали можливість послухати відому світовому українству пісню «У горах Карпатах». Славу пісні принесла американська співачка українського походження Квітка Цісик (англ. *Kvitka Cisyk*, також *Kacey Cisyk*). -р-

КАЛЕНДАР

- 1.11. 1930 р. – народився в Кобильних Свидницького округу педагог, літературознавець Михайло Роман (95).
1. 11. 1990 р. – помер лікар і педагог, автор повісті „Складна молодість” Микола Филип (35). Народився в Чертіжному Меджилабірського округу 10. 12. 1929 р.
2. 11. 1920 р. – народився в Красному Броді Меджилабірського округу письменник Михайло Шмайда (105). Помер 30.4.2017 р. в Братиславі
2.11. 1950 р. – помер англійський драматург і публіцист Джордж-Бернард Шоу (75). Народився 26.7.1856 р.
3.11.1885 р. – помер український письменник і громадський діяч Микола Устиянович (140). Народився 7.12.1811 р.
3. 11. 1920 р. – народився в Ізі Хустського району на Закарпатті поет Дмитро Вакаров (105). Загинув у концтаборі Нацвайлер 7. 3. 1945 р.
4. 11. 1930 р. – народився у Великій Чингаві (нині Боржавське) Виноградівського району на Закарпатті літературознавець Михайло Мольнар (95). Автор монографій «Тарас Шевченко у чехів і словаків» (1961), «Словаки у українці. Причини до словацько-українських літературних взаємин з додатком документів» (1965), «Зустріч культур» (1980), Помер 26.10.2006 р. в Братиславі.
6. 11. 1905 р. – народився в Спиській Новій Весі словацький педагог, історик літератури, дослідник словацько-українських літературних відносин Ервін Лазар (120). Помер 5. 10. 1988 р. в Пряшеві.
9 листопада, у день пам’яті преподобного Нестора Літописця, в Україні відзначають День української мови і писемності.
12. 11. 1875 р. – угорські власті закрили в Мартині Магицю словацьку і відібрали все майно (150). Її діяльність була відновлена 1.1.1919 р.
13. 11. 1635 р. – відбулось урочисте відкриття Трнавського університету (390). Трнавський університет заснував 12 травня 1635 р. кардинал Петер Пазмань.
13. 11. 1860 р. – народився в Збійному Меджилабірського округу художник Едмунд Пассут (165). Помер 28.3.1925 р. в Будапешті.
13. 11. 1850 р. – народився англійський письменник Роберт-Льюїс Стівенсон (175). Світову славу здобув романом «Острів скарбів». Помер 3.12.1894 р.
14. 11. 1910 – народився в Ублі Снинського округу художник Адальберт Борецький (115). Проживав в Ужгороді. В 1964 р. переселився в Кошиці, де про-

живала його рідня. Твори Адальберта Борецького експонувалися на Всесвітній виставці в Нью-Йорку (1939). Помер 12.6.1990 р. в Кошицях.

15. 11. 1670 р. – помер великий чеський педагог-гуманіст Ян Амос Коменський (355), автор робіт «Велика дидактика», «Материнська школа», «Світ чуттєвих речей у картинках». Прославився на свій час революційними поняттями „оракovanie je matkou múdrosti“ («школи – майстерні мудрості») і „škola hrou“ («школа-гра»). Народився 28. 3. 1592 р.
15. 11. 1905 р. – народився в Збудській Білій Меджилабірського округу вчитель у Миковій, Красному Броді та Пчолиному, окружний шкільний інспектор у Снині, культурно-освітній діяч Олексій Молчаній (120). Помер 24. 1. 1984 р.

16. 11. 1810 р. – народився чеський поет доби романтизму Карел Гінек Маха (215). Помер 6. 11. 1890 р.

19. 11. 1900 р. – народилася німецька письменниця Анна Зегерс (125). Померла 1. 6. 1983 р.

24.11.1945 – в Пряшеві засновано Український національний театр (80). В 1990 році його перейменовано і несе назву Театр Олександра Духновича.

25. 11. 1895 р. – народився політичний та військовий діяч, колишній президент Чехословаччини Людвік Свобода (130). Написав військові спогади: «Z Buzuluku do Prahy», 1963. Помер 20. 9. 1979 р.

25. 11.1925 р. – народився український письменник Юрій Бедзик (100). Помер 17.8.2008 р.

25. 11. 1965 р. – помер художник Андрій Шутий (60). Народився 1. 9. 1936 р. в Рокитівцях Меджилабірського округу.

26. 11. 1855 р. – помер великий польський поет Адам-Бернард Міцкевич (170). Народився 24. 12. 1798 р.

28.11.1890 р. – народилася українська письменниця Зінаїда Тулуб (135). Репресована комуністичним режимом, згодом реабілітована. Померла 26.9.1964 р.

28. 11. 1935 р. – народився в Сабинові довгорічний соліст ПУНА, співак Рудольф Смотер (90). Помер 28.2.2014 р.
29. 11. 1915 р.- помер художник Гнат Рошкович (110). Народився 28.9. 1854 р. в сім’ї греко-католицького священника у Славковцях Михалівецького округу.

29. 11. 1995 р. – помер словацький письменник і громадсько-культурний діяч, великий друг українців Пряшівщини Андрей Забредський (30). Народився 30. 11. 1906 р. в Широкому Пряшівського округу.

30. 11. 1835 р. – народився видатний американський письменник Марк Твен (190). Помер 21. 4. 1910 р.

-мі-

Крайові самоуправи вимагають збереження регіональної культури

Асоціація самоуправних країв Словаччини (SK8) засідала у четвер, 9 жовтня 2025 року, в Кошицях. Голови країв обговорили основні теми, що впливають на їхню діяльність – від односторонніх втручань уряду та парламенту у фінансування самоуправління, через підготовлену реформу фінансування соціальних послуг, аж до оновлення Концепції дорожньої мережі в Словаччині. Темою обговорення була також ситуація в галузі регіональної культури, яку серйозно загрожує зміна структури підтримки з Фонду підтримки мистецтва.

SK8 неодноразово звертає увагу на зростаючий тиск консолідаційних кроків уряду Словацької Республіки, які були схвалені коаліційною більшістю депутатів Національної Ради Словацької Республіки, та їх надзвичайно негативний вплив на бюджети регіонів. Водночас вимагає повернення до 30-відсоткової частки регіонів у доходах від податку на доходи фізичних осіб, а також гарантії подальшого невтручання в податкові доходи. В результаті повторного втручання з боку уряду Словацької Республіки самоуправні регіони в 2026 році втратять 64 млн євро. «Уряд і парламент знову втрутилися в бюджети самоуправних регіонів без обговорення і всупереч принципам автономії та партнерства. Такий підхід є несправедливим і на практиці унеможливорює виконання краями своїх законних повноважень, не кажучи вже про розвиток, який вони самі визначають. Тільки за останні чотири роки ми втратили майже 200 млн євро», – сказав господар засідання Рагіслав Трнка, голова Кошицького самоуправного краю. «Ми одностайно відхиляємо поданий урядом проєкт державного бюджету, оскільки він карає відповідальне управління регіонами», – додав Йозеф Віскупич, голова SK8 і голова Трнавського самоуправного краю. Водночас асоціація SK8

вимагає змінити конституційний закон про бюджетно-фінансову відповідальність, щоб так званий боргове гальмо не поширювалося на самоуправні кпай.

Голови країв також зазначають, що з 1 липня 2026 року мають відбутися зміни в повноваженнях, пов’язаних з реформою фінансування соціальних послуг. Області мають фінансувати всі місця недержавних постачальників соціальних послуг (заклади для людей похилого віку та заклади догляду), що для областей буде означати втрату понад 26 млн євро у 2026 році і, відповідно, 48 млн євро кожного року. «Міністерство праці, соціальних справ та сім’ї Словацької Республіки досі не подає пропозицію щодо компенсації збільшених витрат. Реформа була підготовлена без значної участі самоуправних країв та без врахування будь-яких зауважень. SK8 рішуче відкидає передачу повноважень від міст і громад до країв без виділення відповідних фінансових коштів», – сказала Еріка Юрінова, голова Жилінського самоуправного краю.

Представники країв також розглянули питання загрози припинення фінансування регіональної культури внаслідок змін у структурі підтримки Фонду підтримки мистецтва (FPU). Рада FPU затвер-

дила нові програми на 2026 рік, що буде означати значно меншу підтримку для культурних організацій окремих країв. У 2024 році самоуправні краї отримали від FPU майже 4 млн євро. Негативним сигналом було також те, що вже у вересні цього року з оголошеного надзвичайного конкурсу на інфраструктуру з асигнуванням 5 млн євро області в останній момент були виключені з числа правомочних заявників. «Ми знову наголошуємо, що зміни у Фонді підтримки мистецтва можуть паралізувати регіональну культуру та загрозувати існуванню багатьох театрів, галерей та бібліотек, які протягом тривалого часу формують культурну ідентичність наших регіонів. Регіональні установи є, по суті, головними і часто єдиними гарантами культурного життя, і якщо вони втратять важливе джерело фінансування, це негативно вплине на свободу творчості, а також на доступність і якість культури для жителів. При цьому ми вважаємо культуру ключовою у формуванні самосвідомості регіонів», – сказав Йозеф Віскупич, голова SK8 та голова Трнавського самоуправного краю.

У статті використано звіт Асоціації самоуправних країв SK8.

Дж.: Združenie samosprávnych krajov SK8.

Спецтрибунал щодо злочину агресії РФ

Глава європейської дипломатії Кая Каллас оголосила в Києві 13 жовтня 2025 р. про виділення перших 10 мільйонів євро на створення спецтрибуналу для розгляду злочинів РФ, а також ще 6 млн євро на підтримку депортованих РФ українських дітей і жертв сексуального насильства.

Про це вона сказала під час пресконференції.

«Сьогодні я також можу оголосити про виділення перших 10 мільйонів євро на створення спеціального трибуналу для розгляду злочинів Росії», – сказала вона на пресконференції з українським колегою Андрієм Сибігою в понеділок, 13 жовтня 2025 р. Каллас нагадала, що в травні у Львові відбулася зустріч міністрів закордонних справ ЄС щодо запуску роботи цього трибуналу.

«Російські лідери несуть відповідальність за цю війну, і якби не було злочину агресії, не було б і подальших злочинів

чи звірств. Тому ніхто не повинен залишитися безкарним за скоєні злочини», – наголосила Каллас. Окремо вона зазначила, що депортація Росією українських дітей і сексуальне насильство – це «одні з найпохмуріших сторінок війни, розв’язаної Росією».

«Сьогодні ми виділяємо ще 6 мільйонів євро на підтримку догляду за дітьми, депортованими Росією, і жертвами сексуального насильства. Це допоможе забезпечити належну турботу про жертв цих злочинів», – повідомила Каллас. 13 жовтня Каллас прибула до Києва з робочим візитом. NV

Борис Кузьма - Знову у друзів...

Під назвою *Boris Kuzma – Opät u priatel'ov...* 3 жовтня 2025 року в СНМ – Музеї лялькових культур та іграшок, замок Модрий Камень було відкрито виставку робіт відомого українського художника Бориса Кузьми. Виставка принесла до замку виняткове поєднання сучасного образотворчого мистецтва та історичної архітектури.

Борис Кузьма, народний художник України та доцент Закарпатської академії мистецтв, відомий своїм оригінальним поєднанням технік, виразною кольоровістю та тематичною різноманітністю. Його твори входять до багатьох колекцій не тільки в Україні, але й у різних європейських країнах, включаючи Словаччину. Автор має за плечима десятки успішних авторських виставок по всій Європі та Азії.

Виставка запропонувала широ-

кий спектр художніх творів – від архітектурних мотивів до абстрактних композицій, які приносять зацікавлення не тільки для знавців, але й для широкої публіки. Візуально сильні твори оживляють замкові приміщення і створюють контраст між старовинністю місця і сучасним художнім виразом.

Виставка відкрита до 3 листопада 2025 року і проходить в приміщенні барокової зали замку Модрий Камень під час робочих годин музею. Дж.: snm.sk

3 кросна до Кросна

СНМ – Музей української культури у Свиднику провів чергову виставку. Мова йде про репризу виставки 12-го міжнародного бієнале художнього лляного полотна «3 кросна до Кросна», яку організовує у співпраці з Музеєм ремесел у Кросні (Польща). Цей престижний конкурс проводиться кожні 2 роки. Міжнародне журі відібрало 130 робіт від 97 художників із 165 текстильних виробів, поданих на конкурс. Виставка художнього полотна представила текстильні роботи видатних польських та зарубіжних художників з 14 країн, таких як Данія, Нідерланди, Японія, Канада, Латвія, Німеччина, Норвегія, Польща, Румунія, Словаччина, Україна, США, Угорщина та Велика Британія. Частиною виставки була також «Дебюти» у представленні 15 молодих художників з польських художніх шкіл. На виставку також було подано 4 художні роботи чотирьох художниць – членкинь журі: Еви Марії Порадовської-Вершлер, Йоланти Рудзької-Габісіак, Уршулі Свеціцької, Польща, Ганни Войдала-Марковської. На виставці також була представлена Анна Боршовська-Немцова, відома художниця з Свидника, яка спеціалізується головним чином на авторських gobelenaх, текстильних об'єктах, ткацьких формах, дизайні інтер'єрів та одягу. Дж.: snm.sk

Поїздка пенсіонерів «Токай – Угорщина»

Вже традиційно щороку члени п'ятої Міської організації Об'єднання пенсіонерів Словаччини в Пряшеві організовують одноденну поїздку на виноградний фестиваль до Угорщини. Так було і цього року, 4 жовтня.

Поїздка автобусом пройшла приємно, з піснями та гарним настроєм. Деякі їхали на цю подію вперше, інші – регулярно. Це вже традиція, яку успішно організовує Ян Гусар.

Основна програма відбувалася в Токаї, Угорщина. Нас зустріла чудова музика і безліч палаток з різними смаколиками та дрібничками. Ми мали достатньо часу, щоб все оглянути, перекусити в кафе прямо в ареалі або скуштувати різні сорти вин біля палаток. Також пропонували смачні шкварки, ковбаски та різні копчені делікатеси.

Приємно нас здивували парад з

кінними упряжками, мажоретки, духовий оркестр, алегоричні вози, а також красені на конях і багато інших атракцій.

Після програми ми поїхали до Маду, де нас привітав приємний пан з дегустацією декількох сортів вина та чудовою вечерєю – впровадженню печено коліно та телячий перкельт, які приготувала власниця – пані Аленка. Після вечері продовжилася ще одна дегустація вин, поєднана зі співом. Ми подякували господарям за приємно проведений час нашою піснею «Живіте, людиє...» Ми могли придбати вино за прийнятними цінами на свій смак. Ми повернулися вже після настання темряви в гарному настрої і зі співом.

Дякуємо Янкові Гусару за приємні враження!

Учасниця: Марцела Гернатов

Фото: авторка

Пряшів запускає онлайн-карту проєктів міста

Місто Пряшів створило карту проєктів та інвестицій, які фінансуються з фондів Європейського Союзу в рамках нового програмного періоду, в першу чергу з Програми Словаччина.

Наразі вона містить понад 30 затверджених проєктних намірів. Жителі будуть мати у своєму розпорядженні всю важливу інформацію про затверджені проєктні наміри, які будуть реалізовані в рамках Території сталого міського розвитку Пряшева. Як повідомив речник міста Міхал Гудак, місто буде регулярно додавати нові фотографії до онлайн-карти, завдяки чому жителі зможуть бачити хід робіт, а в кінці – і готовий проєкт. «У Пряшеві та навколишніх населених пунктах, які є частиною території сталого міського розвитку, у найближчі місяці та роки заплановано реалізацію великих проєктів на суму в десятки мільйонів євро. Це будуть значні інвестиції, які формуватимуть майбутнє нашого міста, тому ми хочемо, щоб жителі про них знали. Ми створили простий у використанні онлайн-інструмент, частиною якого є також наочна фотогалерея, завдяки якій кожен може стежити за тим, як окремі плани

втілюються в реальність», – зазначив приматор Пряшева Франтішек Ольга (Demokrati). Йдеться не тільки про проєкти міста Пряшів, але й про проєкти, в яких правомочними заявниками є й інші партнери з території розвитку, такі як навчальні заклади, церковні організації, некомерційні організації або сусідні громади Люботиці та Заборське.

На початку була візія, яку назвали Пряшів 2030.

«Тепер настав час, щоб люди побачили, як ми починаємо її втілювати. Першою ластівкою є фортечна стіна в центрі міста, яка вже пройшла комплексний ремонт. Вже зараз готова реалізація інших важливих проєктів, таких як будівництво сучасних екокласів на території наших початкових шкіл, реконструкція скейтпарку на вулиці Баштова, де буде створено нову мультиспортивну зону, ревіталізація Саду мистецтва і алеї Кметьова, а також комплексна реставрація національної культур-

В серії статей з минулого сіл і міст окремо виділяються очевидні географічні паралелі в слов'ян. Так це можна спостерегти також у словаків та українців.

В очі впадають подібні назви словацького села Halič та міста Галич в Івано-Франківській області України. Так само вражає подібність в назві словацького села Starý Halič та Старого Галича, який є історико-культурним та національним заповідником, який знаходиться на території сучасного міста Галич та його околиць. Це місце було столицею могутнього Галицького, а пізніше Галицько-Волинського князівства.

Обидва топоніми знаходяться на території, де історично проживали і проживають слов'янські народи і простежуються їхні давні зв'язки.

Походження назв словацьких сіл Галича і Старого Галича тісно пов'язане з історією першого поселення під замком і подальшим його поділом.

Село Галич виникло приблизно в XII столітті під замком, який був резиденцією роду Томай, з XV століття – роду Лоссончи, а в 1554-1848 роках – Форґач.

Старі та іноземні назви села були: Gach (1386), Galch (1424), Gaach (1435); по-угорськи Gács. Сучасна назва села Halič існує з 1808 року.

Замок у руках гуситів під проводом Яна Іскри з Брандиса, у 1544 році був зруйнований, у 1612 році відновлений, у 1682 році його захопив Текелі, у 1703 році Ракоці, у 1709 році імператорські війська. Підзам'я стало містечком у 1765 році. У 1554-1594 роках його окупували турки. У 1828 році тут проживало 1235 жителів у 186 будинках. Окрім сільського господарства та садівництва, тут розвинулося гончарство. У 1832 році в заснованій у 1764 році ткацькій фабриці Форґача встановили парову машину. Наприкінці XVIII століття тут також працювали мануфактура з виробництва майоліки, паперова фабрика, фабрика з виробництва олівців та млини. До 1922 року Галич був адміністративним центром округу. У 1926 році текстильна фабрика була закрита. У 1938-1945 роках Галич був приєднаний до Угорщини. 25 січня 1945 року його звільнила Радянська армія.

Сучасна назва Галич була остаточно введена після Другої світової

вої. Причиною зміни назви було скасування угорської політики після 1945 року.

Саме етимологічне значення слова «Галич» (або Galícia) є предметом різних лінгвістичних теорій (наприклад, від кельтського слова gal – білий, або від слов'янських назв, таких як hal – сіль), але у випадку словацького села найважливіше, що це переносне найменування за відомим історичним регіоном на сході, тобто Галичиною.

Для українського Галича, який дав назву всьому регіону Галичина, існує кілька основних версій походження, які можуть бути застосовані і до словацького села:

Від назви птаха «Галка» (Галиця): Це одна з найпоширеніших версій. Назва походить від слов'янського апелятива «галиця» (галка, птах родини воронівих).

Ця версія підтверджується геральдиком українського Галича, де на гербі зображена галка.

Від кореня, що означає «Сіль»:

Версія пов'язує назву зі словами, які означають сіль у різних мовах, наприклад, грецьке «галс» (сіль) або кельтське «hal» (сіль). Прикарпаття, де знаходиться український Галич, здавна славилось соляними джерелами.

Від значень, пов'язаних з рельєфом/місцевістю:

«Гора», «Скеля»: Похідне від слов'янської основи «гала» (гора), готського слова hallus (скелі) або від назви гори Галич (за свідченням Яна Длугоша).

«Голе місце», «Поляна»: Похідне від слов'янського «голь» (голий) або «гальява» (прогалина в лісі), польського hala (голе місце, полонина).

Від імені чи племені:

Похідне від слов'янського ан-

-р

Дж.: Сайт міста Пряшів.

Сторінки минулого (141)

ГАЛИЧ – HALIČ (окр. Лученець)

тропоніма Галиця (князь чи за-снотник).

Кельтське походження: Деякі дослідники вважають назву спадщиною кельтських племен галлів, які заселяли значні території Європи. Ця версія пояснює наявність схожих топонімів (як-от іспанська Галлісія або румунський Галац) по всій Європі.

Подібним способом розтлумачує походження назви словацький мовознавець Шімон Ондруш: «Halič alebo Galič sú slovanské mená a majú základ „gal“ vo význame čierny. V staršej chorváčtine gao, resp. gal značilo čierny, ako substantívum gal je čierny kvet, gala je čierny vták, bulharské gal označuje vranu, podobne aj v macedónčine je gal vрана. Odvozenina galič je v chrovátčine vрана, ale aj vraný kôň. Ruská galka je čierny pes, v starej ruštine galka bola vрана. Otázka, či mená osád Galič, Halič pôvodne označovali čiernu zem (Čierna nad Tisou), alebo mali motiváciu ako východoslovenský Vranov, nemožno jednoznačne zodpovedať». Проте в одному з досліджень він припускає також, що назва села походить від власного імені Hal або Hála, до якого було додано суфікс -ič (яке часто позначає приналежність або село, що належить комусь). Хоча це ім'я в тогочасних джерелах прямо не підтверджено, ця теорія ґрунтується на лексикологічному аналізі.

Дані статистики не свідчать про присутність українців/руси́нів у Галичі. На протязі більше як 140 років – від 1880-го до 2011 року статистика їх не реєструє зовсім. Виняток становлять останні роки. В 2001 році статистика фіксує в Галичу 23 українців, в 2011 р. 19 українців і 1 русина. В 2011 році в Галичу був 21 віруючий православного віросповідання і 4 греко-католицького, а в 2021 році – 3 греко-католики і 10 православних.

Ще менше жителів української національності проживало в сусідньому Старому Галичу. Статистика їх реєструє лише в 2011-му та в 2021 роках. 2011 рік: 1 житель української національності, 3 російської, 11 греко-католиків, 2021 рік: 1 українець і 4 греко-католики.

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

-мі-

НОВЕ ЖИТТЯ

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00177725, Ročník 75. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk., nove@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 75. Головний редактор Мiroslav Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.